

НАРОДНИЙ АНЕКДОТ І НАРОДНИЙ ЖАРТ ЯК ТРАДИЦІЙНІ ЖАНРИ УСНОГО МОВЛЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ОСІБ

Автор статті розглядає сучасні тенденції формування дослідниками наукового знання про комунікаторів. Сформовано положення про фольклорних осіб як репрезентантів і форматорів традиційної культури (у тому числі мови і фольклору). Розмежовано наукові концепти «суб'єкт» («людина») / «культура» («об'єкт суб'єкта»), «суб'єкт дії» («людина») / «об'єкт суб'єкта дії», «комунікативна особа» / «комунікативний акт». Встановлено понад десять тлумачень дослідником наукового концепту «фольклорний текст».

Ключові слова: анекдотяр, жартун, «Я»-ідентичність фольклорної особи, «Я»-ідентичність науковця, народний анекдот комунікативної особи, жарт комунікативних осіб, жанр фольклору, жанр літератури, жанри усного мовлення фольклорних осіб.

Автор статьи рассматривает современные тенденции формирования исследователями научного знания о коммуникаторах. Сформированы положения о фольклорных личностях как репрезентантах и форматорах традиционной культуры (в том числе языка и фольклора). Разграничены научные концепты «субъект» («человек») / «культура» («объект субъекта»), «субъект действия» («человек») / «объект субъекта действия», «коммуникативная личность» / «коммуникативный акт». Установлены более десяти толкований исследователем научного концепта «фольклорный текст».

Ключевые слова: рассказчик анекдотов («анекдотяр»), шутник, «Я»-идентичность фольклорной личности, «Я»-идентичность ученого, народный анекдот рассказчика, шутка рассказчиков, жанр фольклора, жанр литературы, жанры устной речи фольклорных личностей.

The notion of the folklore personalities as of those who represent and form the traditional culture (including language and folklore) has been

formulated. The distinction is made between the scientific concepts of «subject» («man») / «culture» («object of the subject»), «subject of action» («man») / «object of the active subject», «communicative person» / «communicative act». More than ten interpretations of the scientific concept «folklore text» is established.

Keywords: anecdote teller, joker, «I»-identity of the folklore person, «I»-identity of the researcher, popular anecdote, anecdote of the communicative person, joke of the communicative person, the genre of folklore, the genre of the literature, the genres of the folklore persons oral speech.

Народний анекдот і народний жарт – традиційні об'єкти вивчень вітчизняних і зарубіжних гуманітаріїв [1–7; 9; 14]. Водночас фольклористи, літературознавці, історики, філософи, політологи, соціологи, культурологи, етнопсихологи, оцінюючи текстову природу цих явищ традиційної культури фольклорних осіб, мислять ці об'єкти як субстанційні, надаючи їм статусів існувань, рівнозначних статусам існувань комунікаторів. Як наслідок, спираючись на твердження, що народний анекдот фольклорної особи «є» її актом мислення «тут і тепер» як фольклорної особи, котра актуалізується «тут і тепер» мовцем, артикулюючи свій усний текст як така інший фольклорній особі як мовцю, у цій статті авторка розмежовує фольклорних осіб, котрі існують об'єктивно, та їхні тексти, що «існують» в уявах фольклорних осіб, котрі актуалізують себе «тут і тепер» мовцями.

Усний текст не існує сам по собі, він «існує» віртуально, в уяві фольклорної особи тільки тоді, коли фольклорна особа реалізується мовцем перед іншим мовцем. Тим-то фольклорна особа існує як суб'єкт, а **усний текст суб'єкта** «існує» (віртуально) як його об'єкт уяви суб'єкта, як оприявлене суб'єктом його ідеальне як суб'єкта. Тому науковим концептом «усний текст суб'єкта» у цій статті означено два наукових об'єкти – «процес мисленнєвої активності мовця “тут і тепер”» і «об'єкт (результат) мисленнєвої активності мовця,

котрий мислив уголос перед іншим мовцем», розрізняючи концепти «фольклорна особа» (**суб'єкт, мовець**) та «усний текст фольклорної особи» (**об'єкт уяви суб'єкта як мовця**), **людину** та **її ідеальне** як мислячої істоти, котра маніфестує себе мовцем «тут і вже» перед іншою людиною як іншим мовцем тоді, коли артикулює своє ідеальне як мовця, свій персональний усний текст як мовця.

Явища культури мовців (у тому числі народний анекдот, народний жарт) дослідники розуміють по-різному, та вони встановлюють прямі й зворотні відношення між явищами культури як такими чи між явищами культури і культурою, а ці явища культури «існують» (віртуально) у свідомості науковця, котрий їх мислить тоді, коли їх моделює. Тому дослідник, описуючи явища культури, почасти абстрагується від того, що він описує не самотостатні явища і процеси, а **ментальні процеси людей**, і ці ментальні процеси «існують» не поряд і не над людьми, а в уявах людей як мовців, у персональній свідомості кожного мовця, а не в так званій суспільній (колективній) свідомості. Як наслідок, науковець, пишучи статтю, сам здійснює свої ментальні акти як мовець, формулюючи свої висловлювання-речення про тих, хто існує незалежно від нього, про те, що існує незалежно від нього, і про те, що «існує» у його науковій картині світу як такого. Тим-то сучасний дослідник повинен розрізняти ментальні процеси фольклорних осіб, котрих він досліджує, і свій ментальний процес як науковця, котрий пише статтю.

Сучасні матеріалісти й ідеалісти (у тому числі постпозитивісти і постмодерністи) вивчають ментальні процеси людей значною мірою однаковим чином, концептуалізуючи тексти мовців як «тексти», як «культуральні явища» і «соціальні процеси», як «наративи» і «дискурси». Проте дослідники встановлюють, яким чином «співвідносяться» явища духовної культури і соціальні процеси, з одного боку, та гасла, наративи і дискурси між собою, – з другого, однак науковці почасти не

усвідомлюють, що **вони** встановлюють персонально ці кореляції між виокремленими ними, науковцями, віртуальними об'єктами, і вони формують свої наукові картини світу як мовці. Тим-то дослідник, щоб правильно об'єктивувати віртуальний об'єкт, котрий він концептуалізує, повинен співвідносити виокремлюваний ним **об'єкт з суб'єктом**, в уяві котрого «існує» той віртуальний об'єкт, наукові уявлення про який стабілізує вчений. Із цього погляду, **усний текст фольклорної особи** «існує» (на думку дослідника, у віртуалі фольклорної особи) як її самоактуалізування «Я»-тотожності «тут і зараз» як такою, котра спричинює самоактуалізування іншої фольклорної особи, котра усвідомлює свою «Я»-тотожність як така. Водночас, усвідомлюючи усний текст адресанта, адресат уявляє свої персональні образи уяви як такий, а тому він засвідчує свою мисленневу активність як адресат, і він не стільки засвоює усний текст адресанта, скільки формує у своїй уяві **власну копію тексту адресанта як адресат**.

Народний анекдот анекдотяра «є» його самоствердженням тут і зараз свого «Я» як мовцем, котрий комунікує з іншим мовцем, а той, усвідомлюючи народний анекдот анекдотяра вслід за ним, але пізніше від нього, самостверджує своє «Я» як такий, комунікуючи з анекдотярем, під його впливом, але самостійно. Тим-то активний комунікатор розповідає **свій** усний текст **як мовця**, і комунікатор демонструє свою мисленневу активність своїм усним текстом як такий, а пасивний комунікатор усвідомлює свої феномени мислення – «свою копію тексту активного комунікатора як мовець», засвідчуючи свою мисленневу активність як того, кого розсмішив анекдотяр та котрий сміється сам. Анекдотяр смішить слухача своїм усним текстом – своїми ословесненими ним його образами уяви як такого, а слухач сміється над своїми образами уяви, які він, слухач, візуалізував у своїй уяві як такий під дією анекдотяра (його слів як такого), та він мислить свої образи уяви персонально, як і анекдотяр.

Мета цієї статті – вивчення анекдотяра як фольклорної особи та його слухача як іншої фольклорної особи. Завдання статті – розмежувати мислеактивність активного комунікатора і мислеактивність пасивного комунікатора, з одного боку, експліцитний усний текст комуніканта та імпліцитну копію тексту комуніката, – з другого, а записи народних анекдотів фольклорних осіб і записи народних жартів фольклорних осіб, – з третього. Тим-то предметом цього дослідження є («є» – у моєму віртуалі як дослідниці) фольклорні особи як суб'єкти комунікації, а об'єктом – акти мислєдіяльності фольклорних осіб, кожна з котрих здійснює свій акт психічної активності як така персонально. І фактично в цій статті проведено аналіз способів номінувань науковцем його віртуальних об'єктів як такого, котрий візуалізує ці свої об'єкти уяви як такий тоді, коли їх мислить. Тому я розрізняю фольклорну особу як адресанта з її актом мисленнєвої активності (з мисленням нею вголос її усним текстом) як таку та іншу фольклорну особу як адресата з її актом мисленнєвої активності (з мисленням нею мовчки її копією тексту) як таку.

Записувач здебільшого фіксує **один** акт мисленнєвої активності **однієї** фольклорної особи, а тому запис фіксатора усного тексту фольклорної особи є («є») її, цієї особи, образами уяви як такої, котру слухав записувач і відтворював у своїй уяві як такий її образи уяви як такої. Тим-то запис усного тексту фольклорної особи є («є») її актуалізуванням себе фольклорною особою тим чином, яким записувач відтворив графічно, що фольклорна особа говорила інший. З цього погляду, я фіксуватиму і той факт, що синтаксичним суб'єктам моїх висловлювань-речень (зокрема і концепту «усний текст фольклорної особи») я надаю статусів існувань як дослідниця, стверджуючи, що вони є («є») в моїй уяві як такої, та цим концептам як **науковим об'єктам** я надаю статусів синтаксичних суб'єктів, а тому цими науковими метафорами я засвід-

чую свій мовленнєвий досвід як мовця, усвідомлюючи, що науковими об'єктами я моделюю свою наукову картину світу як мовець, і я надаю віртуальним об'єктам статусів синтаксичних суб'єктів і віртуальних статусів існувань.

Якщо фольклорна особа як адресант артикулює своє знання як така, котра почула це своє знання в минулому від іншої фольклорної особи «колись», то вона в цьому акті артикулювання нею її знання «тут і тепер» виступає по відношенню до тієї фольклорної особи, від якої засвоїла це своє знання в минулому, як адресат по відношенню до адресанта, але в цьому акті артикулювання нею її знання «тут і тепер» вона виступає як адресант по відношенню до іншої фольклорної особи, свого адресата. З цього погляду, фольклорне знання фольклорної особи є («є») її комунікативним досвідом як такої, і її фольклорне знання як такої існує («існує» – у її віртуалі як такої) тільки тоді, коли вона артикулює те, що мислить, коли вона згадує своє знання і водночас інтерпретує його, коли вона говорить «тут і вже». Тому фольклорне знання мовця є («є») його персональним знанням як такого, і в цьому розумінні – «фольклорним», «багаторазово повторюваним», «традиційним» знанням фольклорної особи, а «фольклорне (у розумінні “колективне”) знання» як таке само по собі ніде ніяким чином не існує, а концептом «фольклорне знання» науковці об'єктивують «фольклорні знання різних мовців», ігноруючи щораз той факт, що вони порівнюють акти мислень різних фольклорних осіб **як мовців**, а не акти мислень як такі.

Тому індивід, незалежно від того, що він транслює, самоактуалізується мовцем, і він артикулює **своє** мовлення як **такого** і **свої** засоби та способи **його** мислення, а тому індивід мислить традиційно (і в цьому розумінні – фольклорно, стереотипно), оскільки він засвоює свої засоби і способи мислення від інших людей, та мислить він цими засобами і способами **персонально**, і ці засоби і способи мислення мовців є («є»)

їхніми персональними засобами і способами мислення **як мовців**, і поза ними, з їхніми тілами та їхніми уявами **як осіб**, ці їхні засоби і способи мислень як такі не існують.

Гуманітарій, мислячи про мову мовців і фольклор мовців, повинен тлумачити ці віртуальні об'єкти, співвідносячи їх із **суб'єктами – тими, котрі** сформували ці об'єкти, оскільки своєю усною і своєю письмовою духовною культурою, своїми усними і своїми письмовими наративами, своїми гаслами і своїми дискурсами люди стверджують себе комунікативними особами, кожна з яких транслювала чи транслює свою персональну «Я»-тотожність як мовець, представник певного соціуму, не тільки носій, але й дієвець культури соціуму.

Людина як мовець існує, усвідомлюючи **себе** (у тому числі і своє буття як такої), а її образи уяви як такої «існують» в її уяві як такої, котра їх мислить «тут і тепер», та самі по собі слова, тексти, дискурси буття не мають, оскільки не самоусвідомлюють себе, не маніфестують себе розумними істотами, і вони не усвідомлюють себе ні трансцендентальними сутностями, ні синтетичними сутностями, ні явищами, ні процесами, ні словами, ні текстами, ні дискурсами. При цьому люди спостерігають матеріальні об'єкти, і одиночні матеріальні об'єкти існують, а збірні поняття, якими їх означають люди, «існують» у їхніх уявах як мовців, кожен з яких мислить свій образ «матеріальні об'єкти» персонально. Водночас мовці мислять і їхні образи матеріальних предметів, і їхні образи віртуальних предметів однотипно, формуючи свої висловлювання-речення як мовців про те, що яким чином існує для них. Проте матеріальні об'єкти існують, а образи мовців «існують» виключно в їхніх уявах як людей, при цьому в уяві кожної людини персонально, коли вона артикулює свою думку як така про те, що яким чином існує в її реалі чи «існує» в її віртуалі як такої.

Мовець здатен щось мислити тільки тому, що про **кого** і **що** б він не мислив експліцитно, він завжди оцінює свій образ

«**інший**» по відношенню до свого образу «Я». І мовець мислить не стільки тому, що мислить про когось чи про щось, скільки тому, що він проектує в своїй уяві свій образ не-«Я» («Інший» / «інший») по відношенню до свого образу «Я» як мовця. Тим-то **усний текст мовця** «є» його артикулюванням своїх образів уяви як таким, хто ними моделює свою «Я»-тотожність – свої ідентичності як такого, і своїм концептуалізуванням **себе мовцем**, незважаючи на те, про що він розповідає / оповідає, **він** оприявлює свою ментальну активність як мовця перед іншим мовцем, стверджуючи себе комунікативною особою перед іншою комунікативною особою.

З цього погляду, люди транслюють свої усні тексти як мовці, і вони своїми усними / письмовими текстами формують свої дискурси як мовців, а самі по собі гасла «не формуються» і «не транслюються», і самі по собі гасла не здатні формувати дискурси: люди формують і транслюють і свої гасла як таких, і свої дискурси як таких. Усні тексти (мовців), як і письмові тексти (мовців), не здатні самі по собі функціонувати і вступати у будь-які зв'язки між собою, а люди вступають у зв'язки одні з іншими, комунікуючи усно чи письмово між собою, а тому науковці, котрі встановлюють зв'язки між текстами, повинні мислити раціонально, усвідомлюючи, що **вони**, будучи **мовцями** – фундаторами своїх наукових гасел і своїх наукових дискурсів, є **суб'єкти**, і вони аналізують об'єкти **суб'єктів**, тексти мовців, формуючи свої об'єкти (наукові тексти) як мовців.

Дослідники здебільшого розглядають усний текст (фольклорної особи) не як процес мислєдїяльностї адресанта, а як результат комунікування адресанта та адресата, встановлюючи межі усного тексту мовця не по відношенню до адресанта як мовця з його мислєдїяльностю як такого, а як результат спільної діяльності адресанта і адресата. Водночас спільну діяльність адресант й адресат здійснюють тому, що один має свою свідомість як такий, а другий – свою свідомість як такий. З цьо-

го погляду, науковці констатують текстову (ідеальну) природу усного тексту як такого, та вони мислять усний текст як те, що об'єктивно начебто існує між адресантом і адресатом (так звана комунікативна тріада), проте свій усний текст артикулює адресант з його «Я»-тотожністю як такий, а адресат зі своєю «Я»-тотожністю як такий, сприймаючи розповідь / оповідь адресанта, засвоює свою копію тексту, відповідно до свого комунікативного досвіду, а тому усний текст адресанта «є» його екстравертивною мисленнєвою поведінкою як такого, а копія тексту адресата – його інтровертивною мисленнєвою поведінкою як такого. Тому дослідник може інтерпретувати і поведінку першого, і поведінку другого, та про те, що усвідомлював адресант, дослідник може говорити більш-менш об'єктивно, аналізуючи його запис тексту як мовця, а про те, що мислив адресат, коли слухав адресанта, дослідник може тільки здогадуватися.

З цього боку, сучасні наратологи формують свою ідеалістську картину світу як мовці, формуючи у читача хибні уявлення про суб'єктно-об'єктні зв'язки між мовцем і його об'єктами уяви, оскільки твердять, що наратор начебто формує простір тексту, а наратив начебто виконує певні функції в просторі культури: «Наратив виконує [“наратив виконує” – метафора науковця. – *І. К.*] певні функції [де? У культурі представників соціуму чи в уяві науковця? – *І. К.*]. Серед них [дослідники. – *І. К.*] відзначають **інформуючу** [тут і далі пожирнення наше. – *І. К.*] функцію, оскільки розповідь завжди ведеться [сама по собі чи кимось?! Розповідь веде автор чи наратор?! – *І. К.*] про щось. Проте сміховий наратив несе інформацію [метафора дослідника. – *І. К.*] особливого вигляду, часто в алегоричній формі, буквально прочитати яку [кому? – *І. К.*] неможливо, абсурдно, безглуздо і т. д.

– Чому у Вас нога перев'язана? [Нога може бути перев'язана сама по собі?! Чи її хтось мусить перев'язати, щоб вона “була перев'язана”?! Це “є” імпліцитне смішне. Абсурд. Однак автор цитати, подаючи свій сміховий наратив як мовця, форму-

лює свої наукові думки як дослідник таким самим чином, як їх формулює він як анекдотяр. – *I. К.*].

– Голова болить.

– Чому ж пов'язка на нозі?

– Сповзла (Можливі варіанти: через таку голову і ногам боляче та ін.).

Серед функцій наративу не останнє місце відводять [дослідники. – *I. К.*] **переконуючій** функції, яку часто виконують [де? В уяві кого?! У соціумі чи в культурі соціуму?! – *I. К.*] міфологічні [міфові. – *I. К.*], ідеологічні і под. тексти [“тексти виконують” – метафора дослідника. – *I. К.*]. Оскільки вони зазвичай освячені традицією, релігією, державою [людьми, котрих автор “ховає” цими словами, “виносячи їх за дужки”. – *I. К.*], прямо критикувати і жартувати з якими небезпечно [Хто кого критикує?! Хто створює наративи? – *I. К.*], то **сміхопороджуюча** функція тут [де? У віртуалі науковця, котрий дає це визначення? – *I. К.*] реалізується [ким? Фольклорною особою чи слухачем? Письменником чи читачем? – *I. К.*] в одній із форм напівприхованого відношення [кого? – *I. К.*] до традиційної, релігійної та державної ідеології, а саме в анекдоті, частушці, і рідше – у сатиричному романі. Такий наратив переконує [Фольклорна особа переконує наративом слухача чи письменник переконує наративом читача?! – *I. К.*] у зворотному тому, про що твердять офіційні тексти [Тексти можуть говорити?! Хто пише офіційні тексти?! – *I. К.*]» [1, с. 79–80].

Де і яким чином існує людина в уяві цього наратолога?! Може, дослідник розуміє, що **люди** комунікують одні з одними різними способами?! Ні, не розуміє, оскільки прямо пише, що «головний носій смішного – усний чи письмовий літературний текст у вигляді байки, анекдоту, комедії, сатиричного роману і т. д.» [1, с. 79], тобто дослідник не розглядає **людину як суб'єкта тексту**, як «носія смішного»: «Якщо відносно об'єктів природознавства можна з певними обмеженнями говорити [науковцю. – *I. К.*] про їхнє не-

залежне існування, то відносно об'єктів гуманітарних наук, зокрема об'єктів сміху, поза людською конструктивною діяльністю [як колективною діяльністю? Чи персональними діяльностями науковців?! – *І. К.*], культурними [культуральними. – *І. К.*] цінностями і смислами [не як такими, а кого?! – *І. К.*] цього робити неможна [науковцю. – *І. К.*]» [1, с. 81].

Що таке «об'єкти сміху»? Сміх людини «є» її рефлексивно-рефлексивним усвідомленням високого чи низького, її емоційно-інтелектуальним станом оцінювання чогось як істинного чи хибного (абсурдного, парадоксального). Людина сміється над різними суб'єктами чи об'єктами, котрих / які оцінює як смішні (у тому числі сміхові (естетичні)). І мовець (суб'єкт) оцінює іншого мовця (суб'єкта), матеріальні чи віртуальні предмети (об'єкти), і коли усвідомлює, що їхні стани існувань як таких «є» (у віртуалі мовця як суб'єкта, котрий оцінює суб'єкта чи об'єкт) не такі, як він собі уявляв, то він сміється над суб'єктом чи над об'єктом.

Людина сміється як особа, і людина постулює сміхові тексти, а сам по собі сміх дієвцем виступати здатності позбавлений так само, як і психології, антропології, філософії, онтології тощо [11; 12; 26]. І дослідники, мислячи категорії «природа сміху», «міфологія сміху», «психологія сміху», «теологія сміху», «антропологія сміху» і подібні, персоніфікують сміх, знелюднюючи свої картини світу як науковців. Тому не **сміх** «являє собою» «колективну дію», «колективний простір», а **сміх людини** «являє собою» **її властивість** тіла і психіки **як людини**. Люди можуть сміятися разом, та кожна людина усміхається чи посміхається персонально, усвідомлюючи те, що візуалізує у своїй свідомості як така.

Таким чином, дослідник повинен розрізняти людину і її об'єкти уяви як такої. 1. Усний текст активного комунікатора, експліцитний об'єкт уяви активного комунікатора як такого, котрий розмовляє з пасивним комунікатором. 2. Копія тексту

пасивного комунікатора, імпліцитний об'єкт уяви пасивного комунікатора як такого, котрий слухає активного комунікатора та візуалізує у своїй уяві свої образи уяви як такого. Це два різні об'єкти різних осіб, котрі комунікують в одній комунікативній ситуації, але діють по-різному «тут і тепер». 3. Експліцитний текст адресанта, з котрим спілкувався адресант в минулому. 4. Імпліцитний текст адресанта, з котрим спілкувався мовець в минулому, будучи по відношенню до нього адресатом, засвоївши від нього свій текст, який він артикулює в теперішньому часі як свій експліцитний текст, будучи адресантом свого адресата. 5. Імпліцитні копії усних текстів дослідника, котрий моделює у своїй уяві функціонування фольклорного твору, читаючи і зіставляючи образи уяв активних комунікаторів, мисленнєві поведінки котрих зафіксували записувачі. 6. Усний текст мовця як методологема науковця: а) як його поняття, яким він моделює свою субстанціальну картину світу як такий; б) як концепт науковця, яким він моделює феноменологічну (несубстанціальну) картину світу як такий. 7. Усні тексти мовців як явища наукової картини світу дослідника. 8. Усні тексти мовців як картини світу мовців. 9. Усний текст мовця і запис фіксатора усного тексту мовця.

При цьому молодий дослідник повинен розуміти, що наративна та дискурсна теорії сучасних літературознавців і фольклористів «добрі» тією мірою, якою дозволяють йому, теоретику, встановлювати зв'язки між концептом «автор-виконавець усного наративу» та концептом «усний наратив», розрізняти мовця як **суб'єкт дії** та **його наратора** як **його образ уяви** як мовця. Тим-то люди спілкуються між собою, тому що існують, а персонажі усних текстів фольклорних осіб «спілкуються» між собою у віртуалі фольклорної особи, тому що фольклорна особа здатна мислити спілкування своїх образів уяви як спілкування самодостатніх персон, а ці уявлювані нею персони самі по собі «є» її образами уяви як мовця, і вони «існу-

ють» в її уяві тільки тоді, коли вона їх мислить персонально «тут і зараз», а тому є не трансцендентальними образами як такими, і не трансцендентними колективними явищами колективної свідомості як такої, а індивідуальними образами уяви **людини, котра** уявляє те, що здатна уявити, означаючи **свої образи уяви як такої** своїми поняттями чи своїми концептами «усний текст фольклорної особи», «художні персонажі усних текстів фольклорних осіб», «наратори письмових наративів письменників» **як комунікативна особа**.

З цього погляду, записи усних текстів фольклорних осіб, якими фіксатори засвідчили мисленнєву поведінку **однієї комунікативної особи, котра** розповідала свій усний текст **іншій комунікативній особі**, щоб розсмішити її, означаю «мовленнєвими сміховими наративами анекдотярів», і конкретний анекдотяр як адресант транслює вголос свій **«колективний текст»** тільки **індивідуально** конкретному адресату. Записи ж усних текстів фольклорних осіб, котрі розмовляли між собою, а фіксатори задокументували їхню розмову як таких – мисленнєву поведінку однієї комунікативної особи та мисленнєву поведінку іншої комунікативної особи, кваліфікую як «мовленнєві сміхові наративи жартунів», і жартуни формують **стихійні** тексти теж **індивідуально і разом**, проте, на відміну від анекдотярів, вони не стільки транслюють те, що чули від інших людей, скільки формують сміхові «разові тексти» своїми репліками як мовців, вступаючи в дискусію (мовленнєвий дискурс) між собою. З цього погляду, мовець, виступаючи в статусі анекдотяра / жартуна, провокує свого слухача, щоб той відреагував на його поведінку як такого, тим-то науковці, диференціюючи жанри традиційного і стихійного мовлення мовців (так звані жанри фольклору і жанри мовлення), беруть до уваги критерії «багаторазово повторюваний (традиційний) текст» / «одноразовий текст», «колективний текст» й «індивідуальний текст», а мовець мислить і свій так званий традиційний, і свій

індивідуальний текст персонально, а тому «колективні тексти мовців» «є» «індивідуальні» за способами їх артикулювання **мовцями, котрі** транслюють не стільки «колективні тексти» й «індивідуальні тексти», скільки **свої персональні тексти як таких**, щоб вступити в дискурс зі своїми слухачами. З цього погляду, **мовці** актуалізуються своїми текстами **себе мовцями**, незалежно від того, що вони транслюють.

Тим-то сучасні науковці, щоб формувати теорію сміхового наративу фольклорної особи коректно, мусять розрізняти, що **мовці існують**, а сміхові наративи «існують» у їхніх уявах, коли вони їх мислять, і цими своїми сміховими наративами мовці й усвідомлюють те, що існує незалежно від них, і те, що «існує» в їхніх уявах як мовців. Таким чином, науковець, щоб зрозуміти **людину**, котра сміється, повинен зрозуміти передусім, що сміється **людина**, уявляючи собі те, що вона мислить, реагуючи сміхом на того / що оцінює.

Людина, котра сміється, **існує** поряд з іншою людиною, котру хоче підтримати, викликавши в неї її сміх як такої [2; 6; 7; 11; 25]. Тому і культуральні ідентичності громадянина держави науковець повинен мислити як ідентичності суб'єкта, котрий самоактуалізує свої ідентичності як такий своїми політичними наративами, які він засвоює і транслює **персонально** [2; 3; 5; 6; 21; 25; 30], оскільки читач повинен усвідомлювати свою «Я»- (у тому числі «Ми»-, «Вони»-) тотожність, коли читає наукову розвідку дослідника, і в цій розвідці науковець повинен мислити **людину, котрій** потрібна його теорія як ученого, тому що його віртуальним об'єктам (політичним наративам і дискурсам), які «розповідаються» / «оповідаються» невідомо **ким** невідомо **для кого**, «байдуже», як їх концептуалізує дослідник, а тому **дослідник** повинен мислити **мовця, котрий** під його, науковця, впливом формується громадянином держави, політичним актором [3; 10; 13–16; 20; 25; 27; 32], читаючи його статтю – його, науковця, політичного актора і громадянина держави.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Афанасьев А., Василенко И.* Нарративные основания смешного [Електронний ресурс] / Александр Афанасьев, Ирина Василенко // *Δόξα / Докса* : зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 9 : Семантичні й герменевтичні виміри сміху. – Режим доступу : <http://www.lib.knigi-x.ru/23raznoe/319006-2-odeskiy-nacionalniy-universitet-im-mechnikova-odeska-gumanitarna-tradiciya-doksa-zbirnik-naukovih-p.php>.
2. *Богера Х.* Сміх як вияв ідентичності народної культури / Христина Богера // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. – 2010. – Вип. 6 (101). – С. 101–109. – (Серія «Філософія»).
3. *Бойко А. А.* Архетипи народної сміхової культури в українських політичних реаліях ХХІ ст. (Фольклор – 2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2041>.
4. *Бріцина О. Ю.* Українська усна традиційна проза: питання текстології та виконавства / Олеся Бріцина. – Київ : Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського, 2006. – 400 с.
5. *Буза А.* Анекдот як спосіб буття смішного в політичній культурі [Електронний ресурс] / Анастасія Буза // *Студентські наукові записки*. – Острог, 2010. – Вип. 1. – (Серія «Гуманітарні науки»). – Режим доступу : www.oa.edu.ua/download/stud_nauk_zapys_1.doc.
6. *Буза А.* Гумор в Інтернеті: до питання відродження чи абсолютної трансформації жанру [Електронний ресурс] / Анастасія Буза // *Інтернет-конференція «Інформаційне суспільство і нові виміри культури»*, 15–28 березня 2010 року. – Режим доступу : <http://inf.oa.edu.ua/buza.html>.
7. *Гарачковська О.* Природа сміху у творчості Богдана Лепкого / Оксана Гарачковська // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. – 2012. – № 36. – С. 43–46. – (Серія «Літературознавство»).
8. *Головаха-Хікс І. Є.* Оповідач і динаміка усної прозової традиції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 «Фольклористика» / Інна Євгенівна Головаха-Хікс. – Київ, 1997. – 19 с.
9. *Головецька Н.* Мотиви та поетика українського політичного анекдоту 90-х років ХХ століття / Неоніла Головецька // *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. – Київ, 2012. – Вип. 37. – Ч. 1. – С. 64–72.
10. *Грицай Е.* Украина: национальная идентичность в зеркале Другого / Елена Грицай, Милана Николко. – Вильнюс : ЕГУ, 2009. – 220 с.
11. *Дмитриев А. В.* Социология юмора : очерки. – Москва : ОФСПП РАН, 1996. – 214 с.

12. *Докучаев И. М.* Смех, идеология, власть [Электронный ресурс] / И. М. Докучаев. – Режим доступа : <http://artevik.narod.ru/publ/smile.html>.

13. *Донченко О. А., Романенко Ю. В.* Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення) / О. А. Донченко, Ю. В. Романенко. – Київ : Либідь, 2001. – 334 с.

14. *Еремеева Е.* «Украинец» и «хохол»: герой и антигерой в советских политических анекдотах / Е. Еремеева // Конструируя «советское»? Политическое сознание, повседневные практики, новые идентичности : материалы научной конференции студентов и аспирантов (14–15 сентября 2011 г., Санкт-Петербург). – Санкт-Петербург, 2011.

15. *Єкельчик С.* Імперія пам'яті. Російсько-українські стосунки в радянській історичній уяві [Електронний ресурс] / Сергій Єкельчик. – Київ, 2008. – Режим доступа : http://chtyvo.org.ua/authors/Yekelchik_Serhii/Imperiia_pamiatil/.

16. *Єремеева К.* Радянська влада та росіяни в радянських політичних анекдотах на українську тематику [Електронний ресурс] / Єремеева Катерина // Актуальні проблеми. – 2011. – Вип. 14. – С. 82–93. – Режим доступа : www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/apvi/2011_14/eremeeva.pdf.

17. *Івановська О. П.* Суб'єктно-образна система фольклору: категоріальний аспект : дис. ... д-ра філол. наук : 10.01.07 «Фольклористика» [Електронний ресурс] / Олена Петрівна Івановська. – Київ, 2007. – Режим доступа : <http://disser.com.ua/content/349042.html>.

18. *Івановська О. П.* Український фольклор як функціонально-образна система суб'єктності / О. П. Івановська. – Київ : ТОВ УВПК «ЕксОб», 2005. – 227 с.

19. *Каганов Ю. О.* «Сміх крізь сльози»: Радянська Україна у дзеркалі політичного анекдоту / Ю. О. Каганов // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2012. – Вип. XXXIV. – С. 106–109.

20. *Калакура Я.* Міфологізація української історії в добу хрущовської «відлиги» / Я. Калакура // Історичний журнал. – Київ, 2004. – № 8. – С. 36–41.

21. *Калита О. М.* Мовні засоби вираження іронії в сучасній українській малій прозі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / О. М. Калита. – Київ, 2006. – 23 с.

22. *Кирчів Р. Ф.* Контекстуальний фон у сприйнятті, фіксації, публікації і дослідженні політичних анекдотів / Роман Кирчів // Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. Серія філологічна. – 2009. – Вип. 47. – С. 119–124.

23. *Кімакович І. І.* Традиційний анекдот у контексті сміхових явищ української культури : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 / Ірина Ігорівна Кімакович. – Київ, 1998. – 248 с.

24. *Кімакович І. І.* Фольклорна свідомість: методологічні аспекти вивчення [Електронний ресурс] / Ірина Кімакович // Міфологія і фольклор. – 2013. – № 4 (15). – Режим доступу : http://mifgjournal.lnu.edu.ua/index.php/article_full_uk/items/377.htm.

25. *Кожем'якіна О.* Сміх як джерело довіри до життя / Оксана Кожем'якіна // *Дбѣа / Докса* : зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2011. – Вип. 16 : Феномен сміху та сміхова культура. – С. 94–100.

26. *Козинцев А. Г.* Антропология смеха // Ритуальное пространство культуры. – Санкт-Петербург : Изд. Санкт-Петербургского филос. общества, 2001. – С. 152–157.

27. *Кондратенко Н.* Неформальні засоби політичної комунікації: дискурс політичного анекдоту [Електронний ресурс] / Наталя Кондратенко. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1957> (29.01.2014).

28. *Косюк О. М.* Індустрія мас-медіа розваг та народна сміхова культура [Електронний ресурс] / О. М. Косюк // Література та культура Полісся : зб. наукових праць. До 80-річчя з дня народження професора Нінель Миколаївни Арват / відп. ред. та упоряд. Г. В. Самойленко ; Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2008. – Вип. 44. – С. 295–303. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ltkp_2008_44_34.pdf.

29. *Кузьменко О.* Стрілецький анекдот: контекст – сюжет – текст / Оксана Кузьменко // Народознавчі зошити. – 2010. – № 1–2. – С. 114–125.

30. *Кузьмич О. Я.* Лексичні засоби творення комізму // Дослідження з лексикології і граматики української мови. – 2010. – Вип. 9. – С. 158–164.

31. *Литвин Н.* Відображення радянської дійсності в суспільно-політичному анекдоті середини 1950-х – середини 1960-х рр. [Електронний ресурс] // Освітній портал «Академія». – 2014. – Режим доступу : <http://academia.in.ua/?q=node/1581>.

32. *Мариненко І.* Мовностилістичні засоби творення комічного в гуморі Євромайдану / Ірина Мариненко // Стиль і текст. – 2014. – Вип. 15. – С. 88–98.

SUMMARY

The notion of the folklore personalities as of those who represent and form the traditional culture (including language and folklore) has been formulated. The distinction is made between the scientific concepts of “subject” (“man”) / “culture” (“object of the subject”), “subject of

action” (“man”) / “object of the active subject”, “communicative person” / “communicative act”. More than ten interpretations of the scientific concept “folklore text” is established.

The folk anecdote of a communicative person is interpreted by the researcher as an act of the mental activity of a communicative person, as the self-realization of an anecdote teller as a speaker in a stereotyped way. The researcher identifies as a folk joke two acts of mental behavior of separate communicative persons who are joking with each other. Thus, when the researcher analyzes what the recorders had written, she must distinguish between the traditional verbal laugh texts of folklore and the spontaneous laugh verbal texts of folklore persons. At the same time, the folklore persons manifest themselves as a communicative personalities having their own “I”-identity as such both with the traditional and spontaneous verbal texts.

The researcher must distinguish between the man and the objects of his imagination as such. 1. The oral text of the active communicator “is” an explicit object of the imagination of an active communicator as one who speaks with a passive communicator. 2. A copy of the text of the passive communicator “is” an implicit object of the imagination of the passive communicator as such who listens to the active communicator and visualizes in his imagination his own objects of imagination as such. These “are” two different objects belonging to different persons communicating in the same communicative situation, but acting differently “here and now”. 3. Explicit text of the addresser with whom actual addresser communicated in the past. 4. Implicit text of the addressee with whom the speaker communicated in the past, being in relation to him an addresser, having taken from him his own text that he articulates at the present time as his explicit text, being an addressee of his addressee. 5. Implicit copies of the oral texts of the researcher, who models in his imagination the functioning of the work of the folklore, reading and comparing the objects of imagination of active communicators, whose thought behaviors were fixed by recorders. 6. The speaker’s oral text as a scientist’s methodological concept: a) as his notion with which he models his substantive worldview as such; b) as a scientific concept with which he models the phenomenological (no substantive) worldview as such. 7. Speaker’s oral texts as the phenomena of the scientific worldview (of the researchers). 8. Speaker’s oral texts as the worldviews of the speakers. 9. Speaker’s oral texts and the records thereof.

Keywords: anecdote teller, joker, “I”-identity of the folklore person, “I”-identity of the researcher, popular anecdote, anecdote of the communicative person, joke of the communicative person, the genre of folklore, the genre of the literature, the genres of the folklore person oral speech